

Interreg

EVROPSKÁ UNIE

Rakousko-Česká republika

Evropský fond pro regionální rozvoj

STAVEBNICTVÍ

Dějiny architektury

UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES
UPPER AUSTRIA

EVROPSKÁ UNIE

OBSAH

1. Vymezení pojmů, architektura jako arché + techné	2
2. Megalitické kultury	3
3. Starověká architektura	5
3.1. Starověké Řecko	5
3.2. Starověký Řím	6
4. Byzantská, předrománská a románská architektura.....	8
4.1. Předrománská architektura.....	8
4.2. Románská architektura	9
5. Gotika a přemyslovské zakládání měst.....	10
6. Renaissance	12
6.1. Renaissance v českých zemích.....	13
7. Baroko.....	14
8. Klasicismus a zrod moderny.....	16
9. Průmyslová revoluce: zrod velkoměsta a utopisté	18
9.1. Města utopistů.....	18
9.2. Gründerské období a zrod velkoměsta	19
10. První polovina 20. století.....	22
11. Teorie prostorových konceptů	23
12. Postmoderna a současné tendence	24
Seznam použité literatury	26

1. VYMEZENÍ POJMŮ, ARCHITEKTURA JAKO ARCHÉ + TECHNÉ

Architektura = ARCHÉ-TEKTONIKA

ARCHÉ = organizující počátek, základní princip

TEKTON = tesař, řemeslník (tiktó = strom, v antice symbol počátku a konce)

Posláním architektury je utváření prostoru.

Samotné slovo PROSTOR už v sobě zahrnuje ČAS (čas chóros = chronos pochází ze slova chóra, které může mít význam prostoru).

Architektura = utváření prostoru v čase. Základními prvky architektury tedy nejsou např. cihla, sloup nebo fiála... (to je stavitelství), nýbrž: prostor, hmota, děje.

Jedna z mnoha dalších možných definic považuje architekturu za tvůrčí činnost na pomezí umění a techniky. V antice je chápána jako umění (Jeden z prvních teoretiků architektury Vitruvius viděl podstatu architektury takto: „stavba musí být dokonalá po stránce stavební, musí mít užitnou funkci a měla by být krásná...“ = tzv. FORMULA VITRUVIA: firmitas, utilitas, venustas aneb trvanlivost (odolnost), užitečnost (funkčnost) a krása).

2.MEGALITICKÉ KULTURY

Za nejstarší stavby lze považovat úpravy přírodních útvarů pro obydlí a provizorní obydlí v paleolitu.

Z období neolitu je archeologicky doloženo velké množství obytných staveb ze spalných materiálů. Většinou měly charakter „dlouhých domů“ kúlové konstrukce.

Za první monumentální stavby lze považovat projevy megalitických kultur. Doklady jejich činnosti jsou dochovány na velmi rozsáhlém území Evropy a středomoří. Můžeme tedy hovořit o jakémsi „prvním slohu“. Je velmi pravděpodobné, že jednotlivé lokality užívající tyto techniky měly vzájemné kontakty. Kámen použitý na megalitické stavby byl někdy dopravován na velké vzdálenosti.

Tyto stavby spočívaly v manipulaci s vhodnými velkými kamennými bloky (z řečtiny „mega“ = velký, „lithos“ = kámen). První monumentální stavby byly umožněny společenskými podmínkami neolitické „zemědělské revoluce“ a vyžadovaly vysokou organizovanost.

Megalitické stavby:

- **Menhir** (dlouhý kámen) je prostý vztyčený neopracovaný kamenný blok
- **Dolmen** (kamenný stůl) je sestavou několika velkých kamenů, kdy některé slouží jako svislé nosné prvky, na nichž jsou položeny ploché kameny. Prokázaným účelem dolmenů dochovaných v situaci, kdy na ně byla navržena mohyla drobnějších kamenů, je funkce hrobky či kultovního místa. Takto konstruované stavby nazýváme pojmem **tumulus**. Nejstarší stavbou v Evropě je právě hrobka tohoto typu v Barnenez u Morlaix v Bretani (4 500 př. Kr.)
- **Kromlech** (crom = křivý, lech = kámen) je okrouhlé seskupení jednotlivých vztyčených kamenů, menhirů. Může mít tvar kruhu, oválu, elipsy, ale i neúplného kruhu nebo jen polokruhu. Jde zřejmě o vývojově nejmladší typ megalitických okrouhlých svatyní či shromaždišť, na Britských ostrovech také nejčastější (Stonehenge 3500–1600 př. Kr.).

Počátky měst:

Nejstarší obytné soubory staveb známe z prvních lidských sídel v Malé Asii (Hacilar, 6 000 př. Kr.), Catal Hüyük, 5 600 př. Kr., Jericho od 9 000 př. Kr.).

Kromě fyzického města měl zejm. v západním světě nemenší význam biblický obraz ideálního přislíbeného městského ráje. Předobraz ideálního města nalezneme v Bibli ve vidění starozákonního proroka Ezechiela jakožto nový (nebeský) Jeruzalém. Ezechiel vytvořil tuto vizi v době babylónského zajetí. Při líčení Jeruzaléma, očekávající zaslíbený národ po návratu ze zajetí, mohl být tedy nejspíše ovlivněn mezopotámskými městy.

3. STAROVĚKÁ ARCHITEKTURA

Poznání stavební kultury vyspělých starověkých civilizací je důležité pro pochopení mnoha mladších etap architektury, které v různých formách z těchto tradic a poznatků čerpaly. Ke starověkým oblastem s vysokou úrovní architektury patřila Mezopotámie, Egypt, Fénicie-Palestina, Indie, Čína.

Oblast **Mezopotámie** zahrnuje celou řadu kultur (od městských států až po rozsáhlé říše) na rozsáhlém území v průběhu několika tisíciletí. K nejvýznamnějším patřily:

- Sumer – od cca 5 000 př. Kr., největší rozkvět kolem 3 000 př. Kr., k nejvýznamnějším lokalitám patří města Nippur, Ur a Uruk (viz Epos o Gilgamešovi)
- Asyrská říše: města Aššur a Ninive (3. tisíciletí př. Kr.)
- Babylón (rozvoj zejména před 1700 a v 6. stol. př. Kr.)

Stavební technika mezopotamských staveb v objevených velkých sídlech znala tyto základní stavební typy, technologie a materiály: cihla sušená a vypalovaná, glazovaná (doloženy i cihelné tvarovky), klenba z cihel (především přečnělková). **Zikkurat** – vysoká stupňovitá svatyně, např. babylónská věž. Opevnění – impozantních rozměrů, cihelné a hliněné. Obytný dům kolem centrálního nádvoří. Kanály, nádrže, mosty, akvadukty – vysoká vyspělost technické infrastruktury.

Egypt je fascinující kulturní oblast s minimálně 3 400 let trvající civilizací. K jejím hlavním rysům patřila výrazná orientace na posmrtný život (hrobky, chrámy). Nejvýraznějšími stavbami ovlivňujícími dlouhá staletí tvorbu architektů jsou pyramidy. Nejstarší pyramidy jsou dochovány v Sakkáře – šestistupňová pyramida (2 650 př. Kr.), Džoserova pyramida (první známý architekt Imhotep). Nejznámější lokalitou je Gíza: Chufuova (Cheopsova) pyramida – původní výška 150 m, půdorys 5 ha, 2 milióny m³ kamenných kvádrů, výstavba cca 20 let.

3.1. Starověké Řecko

- ARCHAICKÁ DOBA (800–500 př. n. l.): Kréta – městské státy – velká kolonizace – Sparta a Athény
- KLASICKÁ DOBA (480–323 př. n. l.): Řecko-perské války – dominance Athén – Peloponéská válka – Sparta a Théby – nástup Makedonie
- HELÉNISTICKÁ DOBA (336–146 př. n. l.): Alexandrový výboje – Antigonovci: převaha Makedonie – konec řecké svobody
- ŘÍMSKÁ NADVLÁDA (146 př. n. l. – 395 n. l.)

Kultura starověkého ŘECKA patří k základním zdrojům evropské kultury. Je trvalým zdrojem inspirace (např. význam díla Aristotela a Platóna pro středověkou monastickou kulturu). Panhelénské antická kultura se výrazně formovala v bojích řeckých městských států s Persií. Zde je možné vidět základ pozdějšího evropského nazírání na dělení světa na orient a okcident, ve smyslu demokracie versus despotie. Klasická řecká architektura ovlivnila téměř všechny pozdější slohy – dělený sloup podle řádů, řecký chrám jako symbol dokonalosti, zahradní architektura 19. století, atd.

Stavební materiály: nepálené cihly, opracovaný kámen, dřevo, sláma, hlína

Typologie staveb:

- Kultovní: chrám, propylaje (v posvátném okrsku), pomníky, mauzolea (např. Mausoleum v Halikarnassu, 4. stol. př. n.l.)
- Obytné: dům (pastas, prostas, dům s peristylem), paláce
- Administrativní – radnice, knihovny
- Občanské vybavenosti – lázně, divadla (např. Epidauros – 4. stol. př. Kr.)
- Vzdělávací – gymnasion (tělesná i duševní formace mládeže)
- Sportovní – stadion, hippodrom (stadion v Olympii)

3.2. Starověký Řím

- ŘÍMSKÉ KRÁLOVSTVÍ (759–509 př. n. l.)
- ŘÍMSKÁ REPUBLIKA (509 - 31 př. n. l.): dobytí Apeninského poloostrova – Punske války – Hannibalova invaze – občanské války
- PRVNÍ CÍSAŘSTVÍ (PRINCIPÁT 31 př. n. l. - 300 n. l.): zrod principátu – severovci – nástup pozdní antiky
- DRUHÉ CÍSAŘSTVÍ (DOMINÁT 300 n. l. - 476 n. l.): rozdělení říše – křesťanství – zánik impéria

Římská stavební kultura přejala zejména znalosti řecké a etruské a rozvinula je především v technickém smyslu. Díky územní expanzi Římské říše byla tato vysoká stavební kultura rozšířena na velkou část území Evropy. Po dlouhá následující staletí tato i další území z římské tradice čerpala.

Stavební materiály: nepálené a později pálené cihly, kámen, dřevo

Rozvinutá infrastruktura: voda přiváděna do měst akvadukty, vodovod v každém domě, u luxusních domů ústřední topení s horkou vodou, záchody povětšinou veřejné, odpad vyhazován z oken na ulici.

Typologie staveb:

- Thermy (veřejné lázně) – místo pro hygienu, společnost, politiku
- Amfiteátr, Cirkus (= místo zábavy „panem et circensis“ = chléb a hry), např. Colloseum v Římě
- Venkovské vily vládců a bohatých patriciů (= villa, např. Tivoli – Hadriánova vila)
- Pomníky (Hadriánovo mauzoleum, mauzoleum Caecilie Metelly, Augustův oltář míru)
- Triumfální oblouky (Trajánův, Titův,...)
- Nájemní domy (činžovní dům = insula)
- Chrámy

4. BYZANTSKÁ, PŘEDROMÁNSKÁ A ROMÁNSKÁ ARCHITEKTURA

Ranně křesťanská a byzantská architektura je úzce spjata se společenským vývojem v posledních staletích římské říše, zejména pak s **šířením křesťanství**. Oproti předchozím kulturám nejsou již křesťanské **chrámy** chápány výhradně jako „obydlí božstva“, ale jako prostor pro **shromáždění věřících**. V dobách pronásledování křesťanů (Nero, Dioklecián) probíhaly bohoslužby v soukromých domech.

Edikt Milánský (313 n. l.) umožnil stavbu křesťanských chrámů (adaptace bazilik pro bohoslužebné účely, centrální kostely a baptisteria). Přenesení císařova sídla do **Konstantinopole** r. 330 znamenalo rozsáhlé budování nového hlavního města říše. Rozdělení říše na východořímskou a západořímskou r. 395 znamenalo také počátek rozdílné stavební tradice.

Vláda východořímského císaře Justiniána v 6. stol. znamenala krátkodobý pokus o opětovné spojení obou kulturních okruhů a zejména byla dobou mimořádné stavební aktivity v samotné Konstantinopoli. Nejmarkantnějším dokladem rozvoje klenebního umění této doby je **Hagia Sofia** (Chrám Boží Moudrosti), který patří k nejvýznamnějším stavbám v celém průběhu dějin architektury. Kupole chrámu na **pendentivech a tamburu** na pilířích vysokých 23 m má rozpětí 33 m je dílem architektů Anthemia z Trallu a Isidora z Milétu.

Technické inovace:

- pendentivy, tambur, zaklenutí velkých prostorů;
- rozsáhlé používání cihel, příp. v dekorativní kombinaci s kamenem;
- výroba prefabrikátů v císařských dílnách;
- charakteristickým výtvarným prvkem je byzantská „košová“ hlavice.

4.1. Předrománská architektura

Zpravidla se tímto termínem označují stavby dlouhého období (6. – 10. stol.) na území někdejší západořímské říše vzniklé před sjednocením stavební tradice označované jako románský sloh. Základní období této doby dělíme takto:

- **Předkarolinská** – do pol. 8. stol. (např. baptisterium sv. Jana v Poitiers, 7. stol.)
- **Karolinská** – 2. pol. 8. a 9. stol. (patrová kaple v Cáchách, 782–797)
- **Otonská** – 10. stol. (např. dóm v Hildesheimu)

Na našem území vznikl v této době (9. stol.) mimořádně pozoruhodný soubor sakrálních staveb **Velkomoravské říše**. Rozmanitost půdorysných řešení zaniklých staveb dokládá střetávání západní a východní bohoslužebné a stavební tradice. Mimořádným objevem poslední doby je v plném rozsahu dochovaný velkomoravský kostel sv. Margity Antiochijské v Kopčanech na slovenské straně řeky Moravy.

4.2. Románská architektura

- Klenba – valená, křížová, žebrová, kupole, koncha, apsidy, westwerk
- Okna – malá, šikmé špalety
- Zdivo – kamenné kvádříky
- Sloup – hlavice krychlová, kuželová, ornamentika, patka – nárožní drápek

Dispozice je vytvářena adicí modulů (klenebních travé) zaklenutých křížovou klenbou.

Velký význam pro předávání kulturních vlivů hrají poutní místa jako Santiago de Compostella. K mimořádným souborům románských staveb vysoké úrovně patří sakrální okrsek v Pise.

Románská architektura v Čechách a na Moravě navazuje na velkomoravské stavby a vlivy ze západu (Porýní). Nejstaršími zděnými stavbami v Čechách jsou **rotundy**: sv. Víta v Praze (925), na Levém Hradci a na Budči (před 915 – dochovaná), a **baziliky**: sv. Jiří na pražském hradě (kol. 973), rotunda ve Starém Plzenci (10. stol.), Týnec nad Sázavou (konec 11. stol), rotunda sv. Kateřiny ve Znojmě, rotunda sv. Jiří na Řípu (1126) aj.

K významným klášterům patří klášter v Praze Břevnově (před 1045), Milevsko – sv. Jiljí (1185), Louka u Znojma (1215-25), Strahov (1143), Doksany (1142), Osek, Plasy, Velehrad, Teplá. Specifickým souborem kostelů s vysokou úrovní kamenické práce je tzv. vinecká skupina (Vinec, Vroutek, Potvorov) s charakteristickými obloučkovými vlysy a ústupkovými portály. Velmi specifickou stavbou je bazilika v Třebíči z 1. třetiny 13. stol – doklad nejmladší fáze slohu přecházejícího ke gotickým formám.

Hlavním stavebním typem světských staveb je **hrad**. Kromě románské fáze pražského hradu pochází z této doby Přimda (před 1121), Landštejn, Strakonice (12. stol.), Blatná (torzo románské kaple), Zvíkov (Hlízová věž), Jindřichův Hradec, Falc v Chebu (po 1165).

5. GOTIKA A PŘEMYSLOVSKÉ ZAKLÁDÁNÍ MĚST

Na rozdíl od románského slohu, který vznikl sblížením regionálních projevů, se gotické území rozšířilo z jednoho centra postupně téměř do celé Evropy. Tímto centrem byla francouzská oblast Ille-de-France. Ve 12. stol. se sloh šíří do Anglie, ve 13. stol. do Německa, Itálie, Španělska. Do českých zemí přichází se značným zpožděním, ale posléze zde dosahuje vrcholných projevů. Vlastní označení slohu je až kritickou reakcí italského prostředí, které slohové principy v plnosti nepřevzalo. Termín gotika pochází ze smyslu „gótské“ = barbarské umění.

Charakteristickými prvky tohoto skutečně univerzálního slohu jsou:

- vertikálnost (syntéza techniky a teologie);
- lomený oblouk (staticky výhodnější);
- opěrný systém a žebrová klenba v kombinaci s odlehčením stěn (velká okna, tenké zdi) vytváří „skeletovou“ konstrukci;
- prostor je tvořen jako celková kompozice (ne adicí travé jako v románském slohu).

Materiály a technologie:

Kámen – opracované líce zdí, uvnitř litá výplň malty a kamene. Kamenická práce je spojením výtvarné kvality a statických dovedností (fiály, arkády, triforium, okna, atd.)
Cihly – jsou používány tvarovky. V oblastech s nedostatkem kamene celé stavby z cihel (severní Německo, Hr. Králové). Fungování stavebních hutí umožňovalo velký rozvoj znalostí a dovedností a jejich přenos mezi stavbami (používání šablon, složitých lešení, ramenátů ke konstrukci žebrových kleneb, výkresové dokumentace, sezónní harmonogram práce, atd.).

Nejvýznamnějším stavebním typem se stává katedrála (Paříž – Notre Dame, Chartres, Amiens a mnoho dalších).

Gotická architektura v Čechách a na Moravě je dělena do těchto období:

- **raná** (od pol. 13. stol. z Burgundska): Třebíč 1240, Tišnov 1233, Anežský klášter;
- **přemyslovská** (2. pol. 13. – poč. 14. stol.) Č. Budějovice, Vyšší Brod, Zlatá Koruna, Písek, Zvíkov;
- **lucemburská** (vrcholná – 14. stol. P. Marie na Karlově, Karlštejn, Karlův most, Nové město Pražské, jihočeská síňová dvoulodí – Soběslav, Třeboň), Matyáš z Arrasu, Petr Parléř;
- **pozdní** (Jagellonská) Nejvýznamnějšími tvůrci jsou: Benedikt Rejt (Vladislavský sál, chrám sv. Barbory v Kutné Hoře, Vladislavský sál), Matěj Rejsek.

Celé gotické období je vyplněno hektickou stavbou **hradů**. K nejvýraznějším patří Pernštejn, Křivoklát.

Sídelní síť našich zemí byla z velké části dotvořena v době obrovského lokačního boomu ve 2. pol. 13. stol, hlavně za vlády Přemysla Otakara II. (např. České Budějovice, Plzeň, Litoměřice, ...). Gotický urbanismus pracuje s pravidelnými půdorysy bloků kolem čtvercových náměstí (dědictví antiky), stavba hradeb. Založení města řídí specialista se zvláštním pověřením a kompetencemi – **lokátor**. Městské domy jsou stavěny na dlouhých úzkých parcelách. Veřejné prostory jsou tržišti, začíná se rozvíjet

jednoduchá infrastruktura (kanalizace, přívod vody do kašen, atd.). Nejvýznamnějším urbanistickým počinem lucemburské gotiky je založení Nového města pražského.

6.RENESANCE

Počátek renesance, respektive novověku souvisí s kulturním vzestupem měšťanstva, reformací, geografickými objevy a politickými změnami. V politicky rozdrobené Itálii byla pociťována jako reakce na současnost návratem ke slavné antické minulosti vnímané jako zlatý věk dokonalosti (rinascimento=„znovuzrození“ antiky). Je kladen důraz na rozumové a smyslové poznání, středem zájmu je člověk (odvozování metrických principů v architektuře od lidského těla, atd.). Charakteristickým rysem je vzestup individuality, formování elit, velká prestiž umění a umělců.

Základní dělení renesance:

- raná (quattrocento), 1420–1490 (Filippo Brunelleschi, Leon Batista Alberti);
- vrcholná (cinquecento) 1490–1520 (Leonardo da Vinci, Donato Bramante, Rafael Santi);
- pozdní – směřuje k manýrismu a baroku (Michelangelo, Andrea Palladio – palladianismus).

Klíčovou stavbou pro počátek renesance byl kostel **Santa Maria del Fiore ve Florencii**. Úkolem dostavby velké kupole chrámu byl pověřen Filippo Brunelleschi. Úkol vyřešil dvouplášťovou konstrukcí v zásadě ještě s gotickými konstrukčními principy, avšak se zcela novým tvaroslovím inspirovaným antickými stavbami.

V době vrcholné renesance se vývoj slohu přesouvá hlavně na realizace v papežském **Římě**. Nejvýznamnějším tvůrcem je Donato Bramante (autor konceptu nového chrám sv. Petra). Hlavními pokračovateli ve výstavbě chrámu byli Raffael Santi, Michelangelo Buonarroti a Carlo Maderno (- už v barokním duchu). K vrcholným dílům světové architektury patří vily Andey Palladia.

Kompozice, konstrukce:

- základními kompozičními tvary jsou: kruh, čtverec, obdélník, koule, krychle;
- je navracena nosná funkce zdi (v gotice eliminované na výplň skeletu);
- architrákový systém je spojován s archivoltovým, používá se kruhový oblouk;
- u staveb patrových arkád je uplatňována superpozice řádů.

Materiály a technologie

použití kamene i cihel; dřevo (kulové bání kampanil, kazetové a záklopové stropy); průčelí jsou členěna a zdobena bosážemi a sgrafity; štuky, kletované povrchy, dřevěné omítané římsy;

Použití viditelných táhel v arkádách k dosažení odlehčené vzdušné konstrukce.

Renesanční urbanismus vychází podobně jako architektura z důkladné teoretické přípravy. Je hledáno ideální město fungující dokonale po technické i společenské stránce. Předobrazem byl biblický Nebeský Jeruzalém. K hlavním teoretikům renesančního urbanismu patří Vincenzo Scamozzi a Filarette. Pokrok ve vojenství odráželo uplatnění rozsáhlých bastionové fortifikací.

6.1. Renesance v českých zemích

První významné renesanční stavby vznikly z podnětu panovníka Ferdinanda Habsburského (od 1526) na pražském hradě. **Královský letohrádek** bývá označován za nejčistší renesanční architekturu na sever od Alp. Dalšími významnými stavbami jsou letohrádek Hvězda a Míčovna. Mimořádná přitažlivost nového slohu pro šlechtu dala v krátké době vzniknout mnoha výstavným sídlům. Nejvýznamnější roky si postavily paláce na Hradčanském náměstí (např. dnešní Schwarzenberský palác). Proběhla přestavba hradů na **zámky**, např. Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Třeboň, Litomyšl, Červená Lhota, Pardubice, Častolovice, Telč aj. K nejčistším projevům slohu patří novostavba Kratochvíle. Renesanční vlivy intenzivně absorbovalo také prosperující prostředí měst. Odráží je honosné stavby radnic (Plzeň, Stříbro, Prachatice). K příkladům mimořádně dochovaných renesančních etap výstavby měst patří Slavonice, Český Krumlov, Telč, Prachatice, Nové Město nad Metují a další.

7. BAROKO

Historické a sociální souvislosti vzniku barokní architektury jsou dány zejména ideovým střetem reformace a protireformace (třicetiletá válka a poválečná koexistence) a rozvojem absolutistických monarchií. Charakteristickým rysem doby je budování velkých panství a panských sídel. Architektura jako více než v jiných obdobích nástrojem propagandy a reprezentace. Počátky barokního cítění jsou obsaženy již v díle Michelangelově a Vignolově (Chrám sv. Petra, Il Gesú). Ohniskem nového uvažování o architektuře je centrum katolického světa – **Řím**. V 16. stol na stavbách převládá **klasické** pojetí v dílech C. Maderny a G. L. Berniniho (např. kostel S. Andrea al Quirinale). Protipólem je emotivní **dynamický směr** reprezentovaný především Fr. Borrominim (např. kostely S. Carlo alle Quattro fontane, Sta. Agnese) a G. Guarinim (kostel S. Lorenzo v Turíně). Pokračování našel tento myšlenkový proud především v katolických oblastech střední Evropy (zejm. Rakousko, Bavorsko, Čechy). Naproti tomu ve Francii (zámek Versailles -J. Hardouin-Mansart) a Anglii (katedrála st. Paul -Christopher Wren) se uplatnilo především klasické baroko. K významným evropským stavbám patří domy na Velkém náměstí v Bruselu, kostel sv. Karla Boromejského ve Vídni (J. B. Fischer von Erlach), Schwarzenberský palác ve Vídni a řada dalších. K pozdním stavbám patří Zimní palác v Petrohradě (B. F. Rastrelli).

Základní znaky:

- omítaná průčelí s bohatou plasticitou;
- cihelné zdivo lépe vyhovuje náročné modelaci zdí;
- klenby – placka, kupole, klášterní klenba;
- přírodní a umělé mramory, zlacení, štuky.

Baroko v českých zemích předznamenává tak jako jinde manýristické období (dvůr Rudolfa II na konci 16. a zač. 17. stol).

Rané baroko je v pobělohorských Čechách, charakterizováno dlouho přetrvávající stavební tradicí, stavbou nových panských sídel a jezuitských kolejí (Klementinum, Č. Krumlov, J. Hradec). Zejména tyto koleje projektované architekty příchozími z Itálie znamenají často tvrdý kontrast se starší zástavbou. Zvláště markantním příkladem podobného zásahu do urbanistické struktury je Valdštejnský palác v Praze (A. Spezza). Také Černínský palác (F. Caratti) byl již ve své době kritizován za narušení dálkových pohledů.

V období **vrcholného baroka** (cca 1700 –1730) se tendence mění od kontrastních řešení ve prospěch kontextuality nových staveb. První výraznou osobností této etapy je J. B. Mathey (kol. 1700) projektující ve stylu římského klasicismu (zámek Trója, Toskánský palác). Dalšími významnými realizacemi jsou např. kostel Jablonné v Podještědí (Johan Lucas von Hildebrandt), Lobkovický palác v Praze (G. B. Alliprandi), zámky Vranov n. Dyjí

(J. B. Fischer von Erlach).

Mimořádný fenomén, v němž opět architektura našich zemí dosáhla vrcholné úrovně je tzv. **barokní gotika** především v díle **Jana Blažeje Santiniho**. K nejvýznamnějším realizacím v tomto stylu patří poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru n. Sázavou, klášterní kostel v Kladrubech, kostel v Sedlci u Kutné Hory, klášterní kostel v Želivi, poutní kostel ve Křtinách. Dalším vrcholem barokní tvorby v českých zemích je dílo **Kiliána Ignáce Dienzenhofera** (Praha – sv. Mikuláš, Loreta v Praze, Panenské Břežany).

Vrcholné baroko provází velký rozvoj zájmu o **zahrady a krajinné kompozice** (např. zahrada v Českém Krumlově s letohrádkem Bellaria, květná zahrada v Kroměříži). Výjimečným projevem krajinné architektonické a výtvarné kompozice je částečně dochovaný areál v Kuksu. Součástí krajinných kompozic byly někdy i náročně projektované velké hospodářské dvory (Hubenov).

Průvodním rysem barokní zbožnosti je velké rozšíření **poutních míst** jako Svatá Hora u Příbrami (Carlo Lurago), v jižních Čechách například Klokoty, Lomec, Opařany (K. I. Dienzenhofer) Dobrá Voda u Č. Budějovic, Dobrá Voda u N. Hradů, Sv. Trojice u Trhových Svinů, Římov.

8. KLASICISMUS A ZROD MODERNY

Pozdní baroko cca 1730 – 1780 směřuje ke klasicizujícím formám (Dobříš). V tomto období vznikají na našem území nejvýznamnější díla pevnostní architektury (Terežín, Josefov).

Rokoko – souběžně s pozdním barokem. K nejvýznamnějším projevům patří Arcibiskupský palác v Praze (J. J. Wirch).

Klasicizující tendence v období pozdního baroka přinesly první čisté projevy klasicismu v zemi s dlouhou tradicí monumentální klasicizující architektury – ve Francii již v 18. století (Malý Trianon ve Versailles, 1762–64 a Panteon v Paříži, 1764).

Zásadní **návrat k antickým kořenům architektury** výrazně urychlilo občanské emancipační hnutí ve Velké francouzské revoluci. Následné napoleonské války přinesly kromě klasicizujících realizací (Vítězný oblouk 1806) také orientální inspirace z tažení do Egypta. Tyto prvky užíval především směr označovaný jako **empír**. Kromě Francie, patří k jeho nejvýznamnějším dokladům rezidence a Glyptotéka v Mnichově (Leo von Klenz).

Klasicistní architektura inspirovaná nejen přímo antikou, ale také renesancí (zejména tvorbou A. Palladia) našla velké uplatnění také v Anglii (Chiswick House) a Severní Americe (Washington – Kapitol, Monticello ve Virginii.)

K nejvýznamnějším klasicistním stavbám v Čechách patří vila Kinských v Praze, zámek Kačina, zámek v Nových Hradech, Landfrasova vila v J. Hradci.

Prudký vzestup průmyslové výroby a rozsáhlé boření starých měst přinesly ve společnosti reakci v podobě **romantismus**, hlásajícího návrat k přírodě a minulosti. Současně je tato doba pro řadu národů dobou snahy o povzbuzení **národního cítění**. Tyto tendence vedly k novému ocenění historické architektury jako výrazu slavné minulosti. Historická architektura je podrobně studována a její idealizované principy jsou uplatňovány na nových stavbách. U monumentálních staveb zámky, kostely nachází největší uplatnění sloh **neogotický**, případně **neorománský**. Nové výstavné radnice užívají různé historické slohy. Symbolika vkládaná do volby slohu je nejlépe patrná na novostavbách vídeňské Ringstrasse – radnice neogotická jako výraz starobylosti města, parlament klasicistní jako odkaz na demokracii antického Řecka. V měšťanském prostředí na obytných domech se nejčastěji prosazují **neorenesanční** fasády. Nejvýznamnější stavbou české neorenesance je **Národní divadlo** v Praze (Josef Zitek, Josef Schulz), dále Rudolfinum 1876– 84 a Národní muzeum.

V době technického a ekonomického boomu označované jako **gründerské období**, kdy ekonomické a technické možnosti společnosti umožňují rychlé zničení celých souborů historických staveb, začíná kulturní veřejnost oceňovat hodnoty památkového prostředí

postupně směřuje od spontánních projevů nesouhlasu s jednostranným technokratiem (např. manifest Bestia triumphans) k institucionalizované památkové péči.

K zásadním změnám dochází v urbanismu průmyslové revoluce. Dochází k hromadnému odstraňování hradeb, které pozbyly vojenského významu a jsou počítány jako bariéra rozvoje měst. Dochází k zásadním změnám dopravního a půdorysného řešení velkých měst (Hausmannova přestavba Paříže, zřízení Ringstrasse kolem centra Vídně, pražská asanace – zbourání Josefova a části Starého Města v Praze). Hromadná výstavba nájemních domů při nových ulicích vyžaduje radikální zlepšení infrastruktury (kanalizace, osvětlení, vodovod).

9.PRŮMYSLOVÁ REVOLUCE: ZROD VELKOMĚSTA A UTOPISTÉ

19. století je dobou vzniku moderního města. Dochází k hromadnému odstraňování hradeb, které pozbyly vojenského významu a jsou pocíťovány jako bariéra rozvoje měst. Dochází k zásadním změnám dopravního a půdorysného řešení velkých měst. Hromadná výstavba nájemních domů při nových ulicích vyžaduje radikální zlepšení infrastruktury (kanalizace, osvětlení, vodovod).

Ekonomické a demografické proměny vyvolaly dříve nevídané urbanizační procesy, ústící do vzniku statisíkových až milionových aglomerací. Na zač. 19. století žilo ve městech 5 % z necelé miliardy tehdejšího světového obyvatelstva, zatímco na konci téhož století to bylo 14 % z 1,5 miliardy.

9.1. Města utopistů

Claude Nicolas Ledoux (1736–1806) – projektem letohrádku pro paní Dubarry si získal přízeň Ludvíka XV. a stal se inspektorem královských solivarů, pro které projektoval v CHAUX soubor výrobních objektů s navazujícím sídlištěm (1775). Jeho vrcholným dílem je spis *Architektura posuzovaná z hlediska umění, mravů a práva*, vydaný v roce 1804.

François Marie Charles Fourier (1772–1837) byl Francouz, jeden z hlavních představitelů utopického socialismu. Ve svém rozsáhlém díle *Dělnická města. Návrh změn v architektuře měst* doporučoval zakládat jakási družstva - falangy (základní jednotka utopické společnosti, obec skládající se asi z 1600 lidí), v nichž se společně pracovalo, a výsledky práce se dělily v kolektivu.

Robert Owen (1771 - 1858) – anglický textilní průmyslník. O století dříve než většina evropských průmyslníků si Owen uvědomil, jak je pro produktivitu a kvalitu práce důležitá sociální péče o dělníky a jejich rodiny. Své představy uplatňoval od r. 1800 v dělnickém sídlišti u textilní manufaktury v **New Lanarku** nedaleko skotského Glasgowa. Věnoval velkou pozornost bytovým podmínkám svých zaměstnanců, kulturním zařízením i školám pro jejich děti. Se svým přítelem architektem T. Stedmanem Whitwellem přesídlil do USA a v r. 1825 ve státě Indiana založil nepřilíživě úspěšnou ideální kolonii nazvanou **Nová Harmonie - obec rovnosti**.

Arturo Soria y Mata (1844-1920) – španělský dopravní inženýr a filantrop, který poprvé uplatnil pojem **LINEÁRNÍ MĚSTO**. V r. 1892 publikoval projekt Ciudad Lineal, řešící rozvoj Madridu. Lineární město zde hrálo roli manifestu, sociálního pokroku skrze urbanismus. Soria y Mata byl první, pomineme-li Filareteho a jeho lineární osídlení situované kolem vodního kanálu, kdo navrhoval sídlo na základě řešení dopravy a

podřizoval jí samotnou urbanistickou formu. Bylo to rozvržení pohybu, jež mělo být hlavním faktorem pro tvorbu sídla, pohybu, který je však především spojnicí odněkud někam. Nemá centrum, tak jak jsme jej vnímali do dlouhá staletí, je zde jen ubíhající prostor bez hierarchie. Oním centrem, osou města se stává komunikace, jejíž šířka se mění v rozmezí 40 až 100 metrů, dělená stromořadími na trať kolejové dráhy, vozovku, obslužné komunikace kolem domů a chodníky. Celé lineární město mělo být přibližně pět set metrů široké a dlouhé. Nebyl pouhou ideou, ale reálným urbanistickým projektem, který dosáhl, byť ne celkové, realizace. Z plánovaných 48 km bylo postaveno 5,2 km lineárního města na východě Madridu.

Nikolaj Miljutin (1889– 1942) – autor konceptu **PÁSOVÉHO MĚSTA**. V roce 1930 vznikl projekt Sotsgorodu (socialistického města), který se jeví jako teoreticky nejpropracovanější projekt sovětského lineárního města, skládající se ze šesti paralelních pásů. Prvním pásem byla zóna železnice, na níž navazovala průmyslová zóna s pomocnou výrobou a středisky výzkumu a výchovy. Následovala zelená zóna, jíž probíhala dálnice, na níž navazovala zóna obytná s komunálním zařízením, školami, školkami a ubytováním pro mládež. Předposlední byla zóna parků a sportovních zařízení, sousedila s poslední zónou využívanou k zemědělství.

Tony Garnier (1869–1948) – navrhuje **průmyslové město** asi s 35 000 obyvateli. Jeden dům pro každou rodinu, polovina půdy zastavěna, druhá polovina náleží veřejnosti, zahrady bez plotů. Obytné čtvrti tvoří obdélné bloky 180x30 metrů. Jež jsou rozděleny ve směru východ—západ a sever—jih ve čtverce 15x15 m, každý domek se otevírá jednou stranou do ulice.

9.2. Gründerské období a zrod velkoměsta

Ebenezer Howard (1850–1928) – napsal spis z r. 1898 Zítřek: pokojná cesta ke skutečné formě, který se stal zcela zásadním podnětem pro vznik hnutí **zahradních měst**. Jestliže model lineárního města byl svou formou regionální, nepodmíněný a kontinentální, tak Howardovo město bylo soběstačné, ohraničené a provincionální. Howard po vzoru Ruskina pojímal své město jako ekonomicky soběstačné a vzájemně si pomáhající společenství, které vyrábí téměř jen to, co samo potřebuje. Idea zahradního města, jako konceptu vycházejícího z centrálního města, byla naznačena již Leonardem da Vinci v dopisu Ludovicu Morovi, jako způsob řešení nebezpečí morem ohroženého Milána. Howard navrhuje město, které v sobě kombinuje výhody města a venkova.

Raymond Unwin (1863–1940) je považovaný za pokračovatele Howarda, ve 20. a 30. letech se soustavně věnoval Londýnu a jeho budoucnosti. Kritizoval živelný růst předměstí a v r. 1922 navrhoval místo nich soustavu satelitů.

Hermann Muthesius (1861–1927) byl německý architekt, patřil k nejvýznamnějším

architektům a teoretikům počátku 20. století. Podporoval ideje anglického hnutí Arts and Crafts a později nastupujícího německého modernismu a hnutí Bauhaus. Podílel se na výstavbě prvního zahradního města anglického typu v Německu, Hellerau v Drážďanech, které vyrůstalo v letech 1907–1913.

Georges-Eugène Haussmann (1809–1891) vytvořil legislativní a regulační podmínky, které měly usnadnit práci a zajistit jednotnost nových ulic v Paříži. Haussmann nechal prorazit městem bulváry široké 20 i 30 metrů. Síť těchto silnic dodnes tvoří dopravní páteř města.

Podobným způsobem byla přestavěna města jako Vídeň (Otto Wagner), Berlín (K. F. Schinkel), Mnichov (Leo von Klenze), Hamburk (Gottfried Semper), Drážďany (Gottfried Semper a Camillo Sitte), Barcelona (Cerdà y Sunyer), Athény, Bělehrad, Bukurešť ad. Samostatný rozvoj a velkolepý ekonomický boom prodělala americká města Filadelfie, Chicago, Boston nebo New York. V klasicistním – empírovém duchu byl vystavěn Washington D.C., obdobně v Rusku zaznamenal obrovský nárůst obyvatel a klasicistní přestavbu Petrohrad.

Camillo Sitte (1843 Vídeň - 1903 Vídeň) – jeden z nevlivnějších urbanistů druhé poloviny 19. století patřil spolu se „zakladatelem“ zahradních měst Ebenezerem Howardem k předním odpůrcům moderního velkoměsta. Sitte ovlivnil podobu mnoha měst v Čechách i na Moravě (Brno, Děčín, Olomouc, Teplice a zejména Ostrava). Své myšlenky shrnul v knize Stavba měst podle uměleckých zásad,

kde se kriticky vymezuje vůči dobovému klasicizujícímu urbanismu a uniformním městským blokům. Řádné město se mělo dle jeho soudu vyznačovat především čitelnou kompozicí ulic a jasným společensky významným centrálním náměstím po vzoru starých měst.

Athénská charta (kongres CIAM) je soubor zásad „moderního urbanismu“, přijatý na konferenci CIAM (Congrès International d'Architecture Moderne) roku 1933, vydané **Le Corbusierem** roku 1943 v Paříži. Athénská charta se stala teoretickým základem funkcionalistického urbanismu. Původně vychází z jednání čtvrtého kongresu CIAM, který se měl původně konat v Moskvě a zabýval se funkčním městem. K tématu se vyjadřovali architekti a urbanisté z celého. Základní téma připravila holandská skupina CIAM již roku 1931, kdy definovala, že „pojem funkčního města vychází z toho, že forma města je určována jeho základními funkcemi: bydlením, prací, rekreací a je svazující dopravou. Tyto prvky určují formu města ...“ První tři funkce je třeba scelit do stejnorodých, od sebe však oddělených oblastí – zón. Doprava vše spojuje.

Dom-ino (1915): Návrhem systému, z lat. Domus (dům) a Inovation (vynalézat), železobetonovým skeletem (6 sloupů na patkách a 3 desky propojené schodištěm), reagoval LC v roce 1915 na velký nedostatek bydlení po 1. světové válce. Prefabrikovaný systém měl umožňovat masovou produkci. Tento koncept zásadně ovlivnil způsob

zástavby 20. století (vznik sídlišť).

Baťův Zlín: Tomáš Baťa byl úspěšným průmyslovým magnátem a jeho město Zlín pak laboratoří moderny, zdokumentované v místní architektuře, urbanismu, kultuře, školství, či filmu. Zaměstnanci továren potřebovali bydlení, následovala tedy výstavba rodinných domků a ubytoven, svižně a prakticky, jako na běžícím pásu. Šachovnicové uspořádání kolonií dvoupatrových cihlových domků se zahrádkami bez plotů se objevuje na Letné, Nad Ovčinou, Na Zálešné, Podvesné, Dílech, Lesní čtvrti a Mokré. Architekty byli **Vladimír Karfík, F. L. Gahura, Jan Kotěra a Miroslav Drofa**. Prefabrikace a standardizace výroby umožnily nezvykle rychlou výstavbu nového města.

Ve 20. století u nás dochází k dalším významným urbanistickým počínům jako byl přesun města Most, starý Most musel ustoupit těžbě hnědého uhlí. Následovala rozsáhlá výstavba modernistických (panelových) sídlišť.

Zlín – pracuj kolektivně, žij individuálně

Ostrava Poruba – pracuj kolektivně, žij kolektivně

Bratislava Petržalka a všechny další sídliště – pracuj individuálně, žij kolektivně

dnešní satelity – pracuj individuálně, žij individuálně

...1914 – 48: standardizace – kvantita (Zlín)

...1948 – 89: prefabrikace – rychlost (socialistická sídliště)

...1989 – 2015: katalogizace – individualita (satelity)

10. PRVNÍ POLOVINA 20. STOLETÍ

Wagnerova škola

Otto Wagner (1841–1918, Vídeň) je považován za zakladatele moderní architektury. V roce 1895 vydal teoretické dílo *Moderne Architektur* (Moderní architektura), ve kterém požaduje užitkový styl založený na účelnosti, vhodně zvoleném materiálu a konstrukci. Je hlavním představitelem vídeňské secese (Jugendstil). Jeho pozdní (geometrická secese) dílo se značně blíží puristické architektuře.

Wagnerovými přímými i nepřímými žáky byli významní čeští architekti, jako např. Jan Kotěra, Josef Gočár ad. Českou specialitou je rozvoj **kubismu** v architektuře.

Směrem odmítajícím principiálně zdobnost fasád je **funkcionalismus**. Odmítá pokrývání fasád ornamentem a zaměřuje se na konstrukční řešení podřízené funkci stavby. K předním ideologům a tvůrcům tohoto směru patřil **Adolf Loos** (Müllerova vila v Praze). K nejvýznamnějším dílům tohoto období patří vila Tugendhat v Brně (**Ludwig Mies van der Rohe**). Hlavním teoretikem funkcionalismu se stal Le Corbusier. K jeho významným realizacím patří např. vila Savoy u Poisy ve Francii. Le Corbusier formuloval principy funkcionalistické architektury: dům na sloupech, volný půdorys, pásové okno, volné průčelí, zelená střecha.

Centrem vzdělávání v architektonických a řemeslných dovednostech moderní architektury se stal **Bauhaus** ve Výmaru, později v Desavě, ovlivňovaný zejména tvorbou Waltera Gropia. Vývoj evropské architektury přerušila druhá světová válka.

11. TEORIE PROSTOROVÝCH KONCEPTŮ

Koncepce tří prostorových plánů vychází z metody švýcarského architekta, teoretika a pedagoga Pierra von Meisse (nar. 1938), kterou vyučoval na Fakultě architektury EPFL v Lausanne a jako hostující profesor na mnoha dalších světových univerzitách. Tato metoda byla převzata pedagogy Ústavu navrhování FA ČVUT v Praze a je zde již po několik let uplatňována především ve výuce.

RAUMLAN

doslova „prostorový plán“ je pojem původně použitý Adolfem Loosem označující plán budovy beroucí v úvahu i velikost a světlou výšku místností v závislosti na jejich funkci a reprezentativním významu. Prostor celé stavby není členěn do jednotlivých podlaží, kde každé podlaží je ve své ploše jednoúrovňové, ale do kubusů a místností, které se prolínají v různých výškových úrovních. Adolf Loos raumplan uplatnil zejm. v návrhu Müllerovy vily v Praze.

PLAN LIBRE

Volný plán (z fr. Plan libre) je třetím z hlavních prostorových konceptů 20. století: představuje největší průlom do historické architektury, neboť se v něm zcela odděluje nosná konstrukce (super-konstrukce) od konstrukcí vymezujících prostor, které naopak ztrácejí nosnou funkci (příčky). Toto oddělení umožňuje velmi svobodné tvarování prostoru pro člověka, již zcela nezávislém na super-konstrukci domu. Hlavním představitelem Volného plánu je švýcarsko-francouzský architekt Le Corbusier, který tuto prostorovou koncepci formuloval 5 postuláty (5 bodů moderní architektury). Ve svém díle LC pracoval s principy Volného plánu především v tzv. bílém období (20.-30. léta 20.

století), v pozdější tvorbě tento prostorový koncept kombinoval.

STRUKTURÁLNÍ PLÁN

Strukturální plán je založen na přísné shodě mezi řádem nosné konstrukce a tvarem prostoru. Prostory jsou definovány konstrukcí. Konstrukce vymezující prostor je masivní, poměr mezi „plným“ (hmotou konstrukce) a „prázdným“ (vymezeným prostorem) je často ve prospěch „plného“, které převažuje. Za zástupce strukturálního plánu je považován např. americký architekt Louis I. Kahn (1901–1974).

12. POSTMODERNA A SOUČASNÉ TENDENCE

V poválečném období se u nás objevuje celá řada unikátních stylů:

Bruselský styl je vžitý název pro výtvarný styl, uplatňující se v architektuře a užitém umění v Československu na konci 50., v 60. a 70. letech 20. století. Název je odvozen od fenomenálního úspěchu, který zaznamenala československá účast na EXPU 58 v Bruselu a který motivoval československou společnost k hledání nového vizuálního stylu v architektuře a užitém umění. Obecněji ho lze definovat jako měkký modernismus.

Brutalismus je moderní architektonický styl, který svůj vrchol zažíval v letech 1954–1970. Název vychází z francouzského (béton) brut, („drsný beton“). Hlavními představiteli jsou např. James Stirling, Moshe Safdie, u nás pak Karel Filsak, Vladimír a Věra Machoninovi nebo Karel Prager (budova Federálního shromáždění, Nová scéna Národního divadla atd.).

Do tohoto období patří i tvorba **SIALu** – počátky Sdružení inženýrů a architektů Liberce tkví už v 50. letech, kdy se v tehdejší Stavoprojektu začala formovat skupina architektů a konstruktérů. Firma byla oficiálně založena architektem **Karlem Hubáčkem** v roce 1968. Kromě Hubáčka byli mezi vůdčími osobnostmi např. architekt Miroslav Masák a stavitel Zdeněk Patrman a Václav Voda. Projekty SIALu posbíraly v 70. a 80. letech řadu cen a vysloužily si mezinárodní ohlas především díky stavbě hotelu a vysílače na Ještědu. V tomto období byl SIAL nedobrovolně začleněn do Stavoprojektu Liberec jako Ateliér 2. I přes omezení daná komunistickým režimem se podařilo navázat na práci z předchozího období a zachovat vysoký standard všech projektů. V ateliéru panovalo v té době nebývalé množství svobody. Prošla jím celá řada významných osobností, které se později staly úspěšnými architekty a pedagogy v Česku i v zahraničí (**Mirko Baum, Zdeněk Zavřel, Emil Příklad, Jiří Suchomel, Martin Rajniš, John Eisler, Helena Jiskrová...**). Po pádu komunistického režimu se SIAL opět stal samostatným podnikem. V roce 1991 SIAL konečně dosáhl úplné nezávislosti - vznikl SIAL architekti a inženýři spol. s r. o. pod vedením Jiřího Suchomela. V této formě firma úspěšně existuje až do dnešní doby.

Japonští metabolisté: Japonsko se stalo v 60. letech 20. století významným centrem světové architektury. Metabolismus se zformoval pod taktovkou skupiny japonských architektů v roce 1960. Byli to Kiyonori Kikutake, Kisho Kurokawa, Fumihiko Maki, Masato Otaka a Kenzo Tange. Metabolismus řeší především vztah mezi soukromým a veřejným prostorem a srovnává stavby s přírodou a jejími vegetačními prvky podle ročních období. Podobně jako metabolismus lidského těla je ovládán různými cykly a pochody, tak města a domy jsou podle metabolistů také ovládány různými cykly.

Hnutí **Archigram** byla avantgardní architektonická skupina, která se zformovala v šedesátých letech dvacátého století se sídlem v architektonické asociaci v Londýně. Skupina experimentovala s modulární technologií, proměnlivostí přes životní prostředí a zobrazováním spotřebitelské společnosti. Jejich práce přibližovaly lákavou vizi kouzelné budoucnosti období strojů. Hlavními členy skupiny byli Peter Cook, Warren Chalk, Ron Herron, Dennis Crompton, Michael Webb a David Greene.

HIGH-TECH nebo též hi-tech, high technology architecture je architektura pokročilé technologie a vznikla koncem 60. let 20. stol. Klade důraz na technologickou a technickou složku. Inspiraci našla ve funkcionalismu a konstruktivismu. Dokázala však funkčně využívat i objevů nových materiálů, vyvinutých pro potřeby letectví i kosmonautiky. Uplatňuje se zde konstrukční systém hlavně kovový s uzavřenými silnými okny, plechy z nerezové oceli a dalších lehkých kovů. Typické jsou obnažené fasády, technologie stavby (vzduchotechnika, eskalátory apod.) dávané na odív. Nejznámější budovou je Centre Pompidou v Paříži od Renza Piana a Richarda Rogerse.

Současná architektura: stačí si vygooglit jména jako např. Rem Koolhaas, Norman Foster, Alvaro Siza, Herzog & de Meuron, Eduardo Soto de Moura, Peter Zumthor, Sou Fujimoto, Jan de Vlyder, Shigeru Ban, Josef Pleskot, Zdeněk Fránek, Roman Koucký, Ladislav Lábus, Jan Jehlík, Jiří Střítecký, Mjölck, David Kopecký, D3A, A1 architekti, Projektíl, A69, HŠH, DRNH, Monika Mitášová...

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

FRAMPTON, Kenneth. Moderní architektura – kritické dějiny. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. ISBN: 80-200-1261-3.

GEHL, Jan: Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství. Brno: Nadace Partnerství, 2000. 202 s. ISBN 80-85834-79-0.

HEROUT, Jaroslav. Staletí kolem nás. 3. vyd. Praha: Paseka, 2002. 392 s. ISBN 80-7185-389-5.

HNILIČKA, Pavel. Sídelní kaše. 2. vyd. Brno: HOST, 2012. 212 s. ISBN 978-80-7294-592-4.

HRŮZA, Jiří. Svět architektury. 1. vyd. Praha: Aventinum, 2000. 416 s., ISBN 80-7151-112-9.

JEHLÍK, Jan. Rukověť urbanismu. Praha: Ausdruck Books, 2016.

KAHN, Louis. Ticho a světlo. Praha: Arbor vitae, 1999. 128 s. ISBN 80-86300-02-1.

LYNCH, Kevin. Obraz města: The image of the city. Praha: Polygon, 2004. ISBN 80-7273-094-0.

NORBERG-SCHULZ, Christian. Genius loci. Krajina, místo, architektura. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010. 224 s. ISBN 978-80-7363-303-5.

SITTE, Camillo. Stavba měst podle uměleckých zásad. 2. vyd. Brno: ÚÚR, 2012. 113 s. ISBN 978-80-87318-21-8.

ŠEVČÍK, Oldřich. Architektura – historie – umění. Praha: Grada, 2007. 330 s. ISBN 978-80-247-2032-6.

ŠVÁCHA, Rostislav. Česká architektura a její přísnost. Praha: Prostor – architektura, interiér, design, 2004. ISBN 80-903257-3-4.

ZUMTHOR, Peter. Prožívat architekturu. Zlín: Archa, 2009. ISBN 978-80-901926-1-4.